

Gasslander läste inskriften: *Annus incannationis Domini. Millessimus. Tutentesimus. Tritesimus. Octavus. erat. facta. an. kmpana. Bero. Starbesit.* Denna text återges hos Rogberg och Ruda samt hos Sjöborg (2 s. 21), som förbättrat den genom att skriva **inkarnnationis** och **kampana**.

Texten bär tydligt vittnesbörd om författarens klena latinkunskaper, ej minst genom den felaktiga användningen av nominativ i **annus** och de följande räkneorden i stället för **anno** osv. Några av de andra avvikelseerna från klassiskt latin sammanhånga med medeltidslatinets särdrag och igenkänns från andra medeltidslatinska svenska urkunder. Med **ducentisimus** kan jämföras *dicimis* vid sidan av *decime*, *ligifer* = *legifer* o. dyl.¹ Skrivningen **trisc̄esimus** för **tricesimus** beror på att *c* och följaktligen även *sc* uttalades som *s* framför *e* och *i*. På samma sätt Sm 114 **tussk̄anntissæ** Jfr *silicet* (= *scilicet*) DS 387 (år 1251) och *uerasciter* (*ueraciter*) DS 967 (år 1288).² 73–74 **ak**, dvs. *hæc* utan *h*, återger det uttal utan *h*, som var gängse i Sverige liksom i Italien och Frankrike.³

Bero, latiniserad form av namnet Björn, är allmänt i svenska diplom från skilda delar av landet och påträffas även i Danmark och på västnordiskt område.

H. Hildebrand (*Sveriges medeltid* 3 s. 713) och O. v. Friesen (C. O. Arcadius, G. Virdestam: *Växjö stifts herdaminne* 5 s. 133) antaga, att denne Björn är prästen i församlingen. Av inskriften framgår, att han endast tagit befattning med denna, ej med gjutningen av klockan.

Korsade kors, som äro anbragta på slagringens yttersida, återfinnas på många andra klockor. Korsen bidrogo till att förstärka den kraft mot ondskans makter, som klockan ansågs äga. Därom vittnar inskriften på den runristade klockan från Hardeberga i Skåne, DR 299: **pær krucis ok sihnum: fgiap: | : prokul : omne : malihnum** + *Per crucis hoc signum fugiat procul omne malignum* +.

50. Burseryds kyrka. Nu i Statens historiska museum.

Pl. 43.

Litteratur: L 1968, 1977. Ransakningarna 1690; J. Peringskiöld: Monumenta I bl. 24; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk Beskrifning om Småland (1770) s. 561; P. Gasslander: Berättelse om Burseryd i S. L. Gahm-Perssons Archivum Smolandicum (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 4 s. 172; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); J. Adlerbeth: Beskrifning öfver småländska fornlemningar 1831 (ATA); J. G. Liljegren: Runlära (1832) s. 170; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 116; J. Forsander: Anteckningar rörande Småland (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 3 ark 61; J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB) s. 301; J. Allvin: Beskrifning öfver Västbo härad (1846) s. 75, brev till B. E. Hildebrand den 11/2 1846 (ATA); N. G. Djurklou: Antiquariska resor i Östbo, Westbo och Mo härader 1870 (ATA) s. 7, 70, tr. i NSmMedd 8 (1926) s. 50, 86; H. Hildebrand: Sveriges medeltid 3 (1898–1903) s. 486; O. Montelius i Förr och Nu 1871 s. 115; J. Rosengren m.fl.: Ny Smålands beskrifning, Västbo (1914) s. 145; M. Hofving i Roosval: Dopfuntar i Statens historiska museum (1917) s. 52, 53 (se även s. 61, 69); J. Roosval: Die Steinmeister Gottlands (1918) s. 142; R. Kinander: Brev till A. Friberg med läsning och översättning den 10/3 1926 (NSmArk), översättningen tryckt i NSmMedd 8 (1926) s. 87 not 1; R. Blomqvist: Studier i Smålands romanska stenkonst (1929) s. 116; O. v. Friesen i C. O. Arcadius, G. Virdestam m.fl.: Växjö stifts herdaminne 5 (1931) s. 133, i Nordisk kultur 6 (1933) s. 233; Osign. läsning (ATA); S. B. F. Jansson, Undersökningsprotokoll den 25/1 1961 (ATA); R. Norberg i Fornvännen 1961, s. 151.

Äldre avbildningar: Djurklou: teckning i o.a. hs pl. 19; teckning i Förr och Nu 1871 s. 117, samma teckning i H. Hildebrands aa s. 490 och Roosval: Die Steinmeister Gottlands s. 142, 143; v. Friesen: foto i Nordisk kultur 6 s. 233; N. Gillgren: fotos 1939 (ATA).

Den runristade dopfunten från Burseryd omnämnes helt kortfattat i *Ransakningarna* 1690. I källor från 1800-talets tidigare hälft säges den stå i tornet. Liljegren (*Runurkunder* 1833) nämner den under nr 1968 utan att anföra någon inskrift och meddelar läsningen under nr 1977 med funten felaktigt lokaliserad till Norge. När Djurklou var i Burseryd under sin resa 1870, fann han den sönderslagen, »ehuru vid besöket alla

¹ M. Hammarström: *Glossarium till Finlands och Sveriges latinska medeltidsurkunder* (1925) s. 23.

² Se M. Hammarström i *Eranos* 1925 s. 42.

³ M. Hammarström: *Glossarium* (1925) s. 24.

bitarna funnos i behåll, så att den lätt kan med cement hopsättas». Samma år detta skrevs, lämnades funten som gåva till Statens historiska museum, där den har inv.nr 4.454. Den har blivit lagad genom att de avslagna bitarna fastsatts med järnband. De nämnda skadorna inkräkta på smärre partier av inskriften.

Funten är huggen ur ett enda sandstensblock och mäter 80 cm i höjd, därav cuppan 42, mellandelen 10, foten 28. Funtens bredd är 82–89 cm, cuppens inre diameter 60 cm, djup 28 cm. Den saknar uttömningshål. Foten är cylindrisk och prydd med fyra människohuvuden. Ytorna mellan dessa äro dekorerade med växtornament. Foten och cuppan skiljas av en tjock repstav. Cuppan, som till formen är nästan cylindrisk, är genom tredelade knippelare delad i fyra fält. På ett av dessa är runinskriften inhuggen. De andra utfyllas av växt- och djurornament. Runt cuppens nedre kant löper ett flätornament, längs övre kanten är på det runristade fältet en ranka av liggande hjärtformiga figurer, på de andra meanderformiga slingor. Runorna äro 5–6 cm höga.

Inskrift:

: arinbiorn : gørthe : mik : | uitkunder : prester : skref : mik : | ok : hær : skal : um : stund :
 1 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50
 stanta :
 55 60

Arinbiorn gerði mik, Viðkunnr prestr skrifði mik, ok hér skal um stund standa.

Arinbjörn gjorde mig, Vidkunn präst skrev mig, och här skall (jag) stå en tid.

Till läsningen: Inskriften börjar med skiljetecken i form av två punkter. Samma form har skiljetecknet efter 37 f, 40 k och 49 l. I övriga fall består det av tre punkter. 1 a har, i likhet med 48 a och 57 a ensidig bst. 4 n har, liksom övriga n-runor, bst endast till höger om hst. 7 o har ensidiga, snett upp åt höger riktade bistavar. 11 ø har däremot dubbelsidiga bistavar (𐌺). I 8 r gå bistavarna in till huvudstavens mitt. 10 g är tydligt stunget med en rund punkt. 13 t har, i likhet med övriga t-runor, ensidig bst. 15 e är stunget med ett tvärstreck; samma form ha inskriftens övriga e-runor (25, 29 och 36). 17 i är ej stunget. 18 k har förlorat hela hst i brottsprickan; av bst återstår största delen. På grund av skadan kan man icke med säkerhet avgöra, om runan har varit stungen. 20 i är ej stunget, ej heller 22 k. 23 un är binderuna (𐌺). 24 d är tydligt stunget med en liten punkt, placerad mellan hst och bst (𐌺); samma form har 54 d. 27 p är tydligt stunget med två punkter, placerade mellan hst och bistavarna (𐌺). 30 s har formen 𐌺; samma form ha 33, 52 och 55 s. 31 te är binderuna. Av 39 i återstår endast ett kort stycke av hst nedtill; övriga delar av runan ha gått förlorade i det stora brottet. Av 40 k återstår bst; av hst skönjes ett svagt spår i brottets högra kant. Mellan hst och bst finnes en skåra; denna är av allt att döma naturlig. 41 o har ensidiga, snett upp åt höger riktade bistavar. 44 æ har dubbelsidig, snett upp åt höger gående bst. I 46 s fortsätter första leden ett stycke nedanför den andra ledens utgångspunkt (𐌺); runan har dock ej stolsform. 53 tun är binderuna (𐌺). 54 d är tydligt stunget. Nedanför punkten finnes en grund, ojämn fördjupning, som sannolikt är naturlig; den kan emellertid också vara en felhuggning. 59 t är tydligt; här har icke någon punkt huggits mellan hst och bst. 60 a har förlorat huvudstavens övre hälft i det stora brottet.

1–9 **arinbiorn** *Arinbiorn* föreligger även i L 1063 från Hudiksvall, gen. **arinbiarnar**. I senare källor synes fsv. *Arinbiorn* ej vara belagt men väl *Ærinbiorn*, *Ingeborg Erinbjörnsdotter* SRP 1449 (år 1379). *Ar(i)nbiorn* förekommer även på västnordiskt område. Angående de växlande formerna hos förleden, *Arin*, *Erin*, *Arn*, *Ern*, se v. Friesen: *Rökstenen* (1920) s. 138 och A. Janzén i *Nordisk kultur* 7 (1947) s. 65. *Arnbiorn* är relativt talrikt belagt i östdanska, framför allt halländska, källor (Knudsen o. Kristensen sp. 56).

19–26 **uitkunder** kan ej återfinnas bland de medeltida namnen vare sig på östnordiskt eller västnordiskt område. En förled *Vit-* synes visserligen ingå i de enstaka **uitkars**, gen. U 258, och västnordiska *Vitgeirr* och antages vara samma ord som isl. *vitt* 'trolldomsmedel', men det förhåller sig troligen så, att **uitkunder** är en skrivning för det från Norge kända namnet *Viðkunnr*, där ristaren avsett att återge ð med **th** liksom i 10–15 **gørthe** men uteglömt **h**. Namnet *Viðkunnr* har uppkommit och fortlevt inom arnungarnas släkt.

En diktad *V. Hákonar s.* förekommer i Orvar Odds saga (Lind). På östnordiskt område är namnet tidigare ej belagt.

50–54 *um stund*, fsv. *um stund* 'under någon tid', t. ex. *oc hawer iak warith om stund i idhro lande* (*Svenska medeltidens bibelarbeten* 1, 1848, s. 202). Montelius (*Förr och Nu* 1871 s. 115) översätter inskriftens slut »Och här skall jag till en tid (dvs. länge) stånda», vilket innebär att ristaren skall ha använt *um stund* litotetiskt.

För dateringen äro formerna *uitkūnder* och *prester* hållpunkter. Svarabhaktivokalens bakre gräns brukar sättas till o. 1250 (v. Friesen i *Nordisk Kultur* 6 s. 234). Tidigare exempel finnas dock, t. ex. *Bofester* i ett diplom från Nydala, DS 164 (år 1216–1220), och på Sm 123, som på konsthistorisk grund dateras till 1100-talets senare hälft, läses *asmutær*. Det progressiva i-omljudet i förbindelsen *io*, som anses börja o. 1350 (E. Wessén: *Svensk språkhistoria* 1, 1945, § 32: 3), märkes ej i *arinbiorn*.

Från konsthistorisk synpunkt dateras funten av Margit Hofving (i J. Roosval: *Dopfuntar i Statens historiska museum*, 1917, s. 53) till 1200-talets sista fjärdedel, av R. Blomqvist (*Studier i Smålands romanska stenkonst*, 1929, s. 116) till samma århundrades andra hälft.

51. Forsheda kyrkogård.

Pl. 44.

Litteratur: N. G. Djurklou: Antiquariska resor i Östbo, Westbo och Mo härader 1870 (ATA) s. 101, tr. i NSmMedd 8 (1926) s. 50, 10 (1932) s. 31; A Friberg: Undersökningsprotokoll den ¹⁶/₈ 1886 och den ⁴/₈ 1905 (NSmArk), skrivelse till Riksantikvarien den ²⁹/₄ 1887 (ATA); E. Ihrfors: Smolandia sacra (ATA) 2 s. 352; L. F. Löffler: Brevkort till A. Friberg den ⁶/₁₀ 1887 och den ⁴/₄ 1888 (NSmArk); S. Bugge: Brev till A. Friberg den ⁴/₄ 1888 (NSmArk); E. Brate: Brev till A. Friberg den ¹²/₈ 1894 (NSmArk); O. v. Friesen i NSmMedd 6 (1922) s. 47; E. Lönnberg: Skrivelse till Riksantikvarien 1936 (ATA).

Äldre avbildningar: Djurklou: teckning i o. a. hs pl. 15 och i ATA; Vistrand: teckning den ⁶/₈ 1880 (ATA och NSmArk); Friberg: teckningar den ¹⁶/₈ 1886 och den ⁸/₈ 1894, fotos den ⁴/₈ 1905 (NSmArk); Ihrfors: teckning i aa s. 352; O. v. Friesen: foto 1917 (NSmArk).

Runstenen, som nu står vid kyrkogårdsmurens sydöstra hörn på utsidan, anträffades enligt Friberg år 1866.

Djurklou har om fyndet meddelat: »När kyrkogården efter ombyggnaden utvidgades och planerades, skulle en trappgång göras till den nedanför belägna sockenstugan. De dermed sysselsatte arbetarne anträffade då på två fots djup invid den gamla kyrkomuren ett stenblock, och som detta visade sig fast och orubbligt för de stötar, hvilka tilldelades det med jernspetten, anmälde de för kyrkoherden Broberg att de här träffat på berg, och föreslogo att genombrytningen skulle på annat ställe företagas. Denne som af jordmånens beskaffenhet icke kunde finna sådant antagligt, lät dock fortsätta gräfningen, och följden blef att det förmenta berget närmare undersöktes och befanns vara en ovanligt storartad runsten, hvilken upptogs och restes i sydöstra kyrkomurshörnet och har en höjd af 10,5 fot ofvan jord samt en bredd af högst 3 fot ... Genom de afflagningar, som blifvit en beklaglig följd af de flitiga stötarne med jernspetten före stenens blottande har runskriften till det mesta blifvit förstörd. En lång tid efter dess upptagande, då den legat på kyrkogården har dock den tredubbla runraden varit öfverallt läslig, men redan vid stenens resning började stora skifvor att lossna, och detta har sedermera fortfarit. Runorna äro i allmänhet 5 tum höga utom i medlersta raden, der de småningom förminskas till endast 3 tums höjd ... Den afteckning af stenen, som här följer, torde derför icke kunna lemna ett klart begrepp om hvad runskriften ursprungligen innehållit; men efter hvad vid besöket uppgafs, skall för Professor Carl Säves räkning för 2 eller 3 år sedan runskriften aftecknats af en student från Upsala och genom en jemnförelse med denna, hvilken kanhända tagits innan stenens vittring bortslitit så många runor, torde kanske inskriften kunna redas.» Enligt Vistrand skall stenen ha påträffats vid rivningen av gamla kyrkan.

Stenen är 325 cm hög, 85 cm bred vid basen. Runorna äro 15 cm höga. På baksidan synas delar av en slinga utan runor. På grund av den omnämnda starka vittringen äro många runor svårt skadade och andra helt försvunna.